

پژوهش در پزشکی (مجله پژوهشی دانشکده پزشکی)
دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید بهشتی
سال ۲۸، شماره ۱، صفحات ۷۵ تا ۷۷، (بهار ۸۳)

آنوريسم شريان مزانتريك فوقاني در بيمار مبتلا به خونريزي شديد

دستگاه گوارش فوقاني: معرفي يك بيمار و مروري بر مقالات

دکتر محمد مظفر، دکتر ابوالفضل افشار فرد، دکتر آرش محمدی توفیق*

* بخش جراحی، بیمارستان شهید تجریش، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی

چکیده

آنوريسم شريان مزانتريك فوقاني از جمله نادرترين آنوريسم‌هاي احشايي است که می‌تواند به اشکال مختلف تظاهر کند. تعداد موارد گزارش شده جهانی محدود بوده و هر یک در شرایط خاص گزارش شده‌اند. در این مقاله موردی از این بیماری معرفی می‌شود که با ایجاد فیستول به ژژنوم باعث ایجاد خونريزي شديد گوارشي شده و پس از آنژیوگرافي تحت عمل جراحی قرار گرفته و در پیگیری ۱۸ ماهه هیچ مشکلی نداشته است.

واژگان کلیدی: آنوريسم، شريان مزانتريك فوقاني، خونريزي گوارشي

مقدمه

در این مقاله مورد دیگری از این بیماری معرفی می‌گردد که به علت فیستولیزه شدن آنوريسم شريان مزانتريك فوقاني به داخل ژژنوم با خونريزي شديد گوارشي و در حالت شوک به داخل اتاق عمل انتقال یافته و بطور موفقیت آمیزی درمان جراحی شده است. معرفی این بیمار با توجه به نادر بودن مورد و تظاهر غیر عادی آن می‌تواند در شناخت بیشتر آنوريسم‌هاي شريان مزانتريك فوقاني و شیوه برخورد با آنها مفید واقع شود.

آنوريسم شرياني مزانتريك از جمله نادرترين آنوريسم‌هاي احشائي است که با تظاهرات مختلفی خود را نشان می‌دهد. اکثر این آنوريسم‌ها با علائم غیر اختصاصی و یا آنژین شکمی مراجعه می‌کنند (۱) بدین صورت که با ایسکمیک شدن احشا یا با بزرگتر شدن آنوريسم بیمار دردهای متناوب یا شدید در اپیگاستر احساس می‌کند. در ۵۰٪ موارد در معاینه این بیماران توده‌ای نبض‌دار و حساس و متحرک در اپیگاستر قابل لمس می‌باشد (۲).

در ۴۰-۲۵٪ موارد اولین مراجعه بیمار به علت پارگی آزاد آن به داخل شکم و شوک ناشی از آن می‌باشد که در این موارد مرگ و میری حدود ۱۰۰-۳۵٪ برای آن ذکر شده است (۲). از تظاهرات دیگر آن خوردگی (erosion) احشاء مجاور و ایجاد خونريزي شديد گوارشي می‌باشد (۳). این حالت نادرترین تظاهر این بیماری است و تنها در چند مورد گزارش شده است. در سال ۱۹۹۵، یک مورد آنوريسم شريان مزانتريك فوقاني تروماتیک که سبب خونريزي شديد گوارشي شده بود، گزارش شد که با آمبولیزاسیون درمان صورت گرفت (۴). در یک گزارش از ترکیه زنی ۴۱ ساله مبتلا به سل روده‌ای که دچار خونريزي شديد گوارشي شده بود دارای دو آنوريسم در پروگزیمال شريان مزانتريك فوقاني بوده که یکی بطور موفقیت آمیزی آمبولیزه و دیگری درمان جراحی شده بود (۵).

معرفي بيمار

بیمار خانم ۳۶ ساله ایست که با شکایت هماتمز و ملنا مراجعه نموده بود. دو هفته قبل از مراجعه بیمار برای اولین بار دچار هماتمز شده بود که بدون اقدام جراحی و با تزریق خون بهبود یافته بود ولی سه روز بعد مجدداً دچار هماتمز خفیف شده بود. پس از قطع هماتمز بیمار آندوسکوپی شده که طبیعی گزارش می‌شود. بیمار مورد شناخته شده نارسانی درجه میترال بدنال اندوکاردیت می‌باشد که چهار سال قبل تحت عمل جراحی تعویض درجه میترال با نوع فلزی قرار گرفته و از آن تاریخ تحت درمان با قرص وارفابین بوده است. بیمار در دو سال اخیر دردهای مبهم اپیگاستر در ارتباط با غذا خوردن را ذکر می‌کرد. در هنگام مراجعه علائم حیاتی وی پایدار

بحث

یکی از نادرترین انواع آنوريسم‌های احشائی، آنوريسم شريان مزانتريک فوقانی می‌باشد که ۵۵٪ موارد آن را تشکیل می‌دهد. این گونه آنوريسم‌ها در ۲۵٪ موارد بصورت اورژانس مراجعه می‌نمایند. بروز بیماری در مرد و زن یکسان است. این آنوريسم‌ها عمدتاً در ۵ سانتی متری پروگزیمال شريان ایجاد می‌شود و شناخته شده‌ترین عوامل ایجاد کننده آن عفونت، دیسپلازی فیبروموسکولار، اختلالات بافت همبند، پانکراتیت و تروما می‌باشند (۲). همراهی این بیماری با سرطان کولون (۶)، سیستميک لئوپوس اريتماتوزوس (۷)، نوروفیبروماتوز ون رکلین هوزن (۸)، سترم اهلراندلوس (۹)، روبلاي مادرزادی (۱۰) و سل روده‌ای (۵) در موارد بسیار محدودی گزارش شده‌است. یک مورد همراهی آنوريسم شريان مزانتريک فوقانی با پانکراس هتروتروپيک و یک مورد مراجعه با علائم کولیت ایسکميک نیز گزارش شده‌اند که بطور موفقیت آمیزی درمان جراحی شده‌اند.

آترواسکلروز در بسیاری از این بیماران دیده می‌شود ولی بعنوان اتیولوژی آن شناخته نشده است. ۵۰٪ موارد آنرا آنوريسم‌های مایکوتیک تشکیل می‌دهند و اندوکاردیت های باکتریال ناشی از استرپتوکوک غیرهمولیتیک نیز از شیوع بالائی در همراهی با آنوريسم برخوردارند. سپسیس کاتر مرکزی مورد استفاده در تغذیه کامل وریدی ناشی از کاندیدا از عوامل شناخته شده می‌باشد (۲). آنوريسم‌های مایکوتیک اکثراً در افراد زیر ۵۰ سال و همراه با اندوکاردیت عفونی تحت حاد و آنوريسم‌های غیر مایکوتیک بعد از دهه ششم و همراه با علائم آنژین شکمی دیده می‌شوند (۱). در بیمار معرفی شده نیز عامل آنوريسم شريان مزانتريک فوقانی اندوکاردیت بوده است.

اکثر این آنوريسم‌ها سمپوماتیک هستند و در شريان مزانتريک فوقانی برخلاف سایر آنوريسم‌های احشائی آنوريسم بدون علامت شایع نیست و تشخیص آنوريسم بعد از مرگ نیز ناشایع است چرا که شواهد رادیوگرافیک آنوريسم مایکوتیک کلسیفیه و آنژیوگرافی شکم به دلایل دیگر در اکثر موارد سبب تشخیص آنوريسم شريان مزانتريک فوقانی قبل از مرگ می‌شود (۲).

در درمان آنوريسم شريان مزانتريک فوقانی روش‌های مختلفی استفاده شده‌اند ولی درمان انتخابی آن جراحی می‌باشد (۱۱، ۱۲) که بدون توجه به اندازه آن باید انجام شود (۱۱). اگر چه در بعضی منابع برای آنوريسم‌های شريان مزانتريک فوقانی که قطری بزرگ تر

بودند و در معاینه نکته مثبتی وجود نداشت. خونریزی گوارشی وی با اقدامات محافظه کارانه و تزریق خون کنترل شده بود. در آزمایشات وی هموگلوبین ۱۷/۱ گرم در دسی‌لیتر و پلاکت ۱۳۵۰۰۰ در میکرو لیتر و زمان پروترومبین (PT) ۱۶ ثانیه و زمان ترمبین نسبی (PTT) ۴۰ ثانیه و با فعالیت ۶۴٪ و $INR=1/5$ بوده است. سدیم سرم ۱۳۵ و پتاسیم ۴/۵ میلی‌گرم در دسی‌لیتر و $ALT=35$ و $AST=50$ بود.

مجدداً آندوسکوپي دستگاه گوارشی فوقانی انجام شد که این بار نیز طبیعی گزارش شد. در سونوگرافی شکم توده‌ای در قدام آنورت نزولی گزارش شد و در سی‌تی‌اسکن با کنتراست خوراکی و وریدی توده مزبور تائید گردید و احتمال آنوريسم شريان مزانتريک فوقانی مطرح شد. بیمار بلافاصله کاندیدای انجام $digital\ subtracting\ angiography(DSA)$ شد که آنوريسم شريان مزانتريک فوقانی در فاصله ۵ سانتی‌متری پروگزیمال آن بعد از محل جدا شدن شريان کولیک میانی مشاهده شد و شاخه‌های ژوژنال نیز داخل آنوريسم بودند.

اندکی پس از انجام DSA بیمار دچار خونریزی شدید گوارشی شد که همراه با افت فشار خون بود. بلافاصله اقدامات احیا انجام شد و بیمار جهت اکسپلور به اتاق عمل انتقال یافت. پس از لاپاراتومی و اکسپلور شکم مشخص گردید که آنوريسم شريان مزانتريک فوقانی به ژوژنوم فیستولیزه شده است. لذا یک کنترل از پروگزیمال شريان مزانتريک فوقانی و یک کنترل بعد از ابتدای شريان کولیک میانی گرفته شد و آنوريسم باز شد. در داخل آنوريسم علاوه بر لخته، چرک نیز وجود داشت که تخلیه شد. سپس فیستولی بین شريان مزانتريک فوقانی و ژوژنوم به قطر تقریبی یک سانتیمتر و در ۳۰ سانتی‌متری لیگمان تریز مشاهده شد. دهانه چند شاخه فوقانی و ژوژنال که Back flow داشتند از داخل آنوريسم بسته شدند و از خارج نیز لیگاتور شدند. آنوريسم عفونی باز گذاشته شد و سقف آن برداشته شد و تا حد امکان دبریدمان صورت گرفت. شريان مزانتريک فوقانی بعد از شاخه میدکولیک لیگاتور گردید. ۱۰ سانتیمتر از ژوژنوم تغییر رنگ ایسکميک داد که رزکسیون شد و آناستوموز ژوژنوژوژنال انجام شد. بقیه روده و کولون طبیعی بودند لذا شکم بسته شد و بیمار به بخش انتقال یافت و پس از چند روز مرخص شد. پاتولوژی آنوريسم عفونی شريانی را تائید نمود و نتیجه کشت محتویات آنوريسم استرپتوکوک ویریدنس گزارش شد. در پیگیری ۱۸ ماهه بعدی بیمار هیچ‌گونه عارضه‌ای یافت نشد و بیمار زندگی طبیعی خود را ادامه می‌دهد.

گرافت‌های مصنوعی تنها در موارد که آنوریسم عفونی نباشد و یا روده گانگرنه نباشد کاربرد دارند (۲). گرافت‌های اندوواسکولار بعنوان درمان جدید تحت بررسی هستند (۱۳).
به طور کلی با توجه به خطر پارگی آنوریسم که مستقل از اندازه آن می‌باشد و همراه با مرگ و میر بالائی است به نظر می‌رسد که منطقی‌ترین روش برخورد با هر آنوریسم شریانی مزانتریک فوقانی عمل جراحی در سریع‌ترین زمان ممکن می‌باشد؛ ضمن این که سایر روشهای درمانی نیز موفقیت چندانی نداشته‌اند. روش جراحی با توجه به محل آنوریسم و وضعیت هر بیمار متفاوت خواهد بود و وابسته به تصمیم جراح در حین عمل می‌باشند.

از ۲۰ میلی‌متر یا بیشتر از دو برابر قطر پروگزیمال شریانی اسپلینیک داشته باشند، اندیکاسیون درمان گذاشته شده است (۲).
شایعترین روش جراحی بکاررفته simple ligation و aneurismorrhaphy می‌باشد. لیگاتور شریانی مزانتریک فوقانی و شریانی هائی که از آنوریسم خارج می‌شوند روش درمان قابل قبولی است و با توجه به کولترال‌هائی چون Inferior pancreaticoduodenal و middle colic روش موفق می‌باشد (۲، ۱۳). با بستن موقت شریانی مزانتریک فوقانی و کنترل کردن روده‌ها می‌توان عملکرد ایمن کولترال‌ها را کنترل کرد. روش‌های دیگر جراحی aneurismectomy ، endoaneurismorrhaphy و reconstruction and graft interposition نیز مطرح شده‌اند.

REFERENCES

- Silver SE, Staaf P, Pearce WH. Ruptured mycotic of S.M.A that was due to cardiobacterium endocarditis. Clin Infect Dis 1992; 29(6): 1573-4.
- Rutherford RB. Vascular surgery. New York, WB Saunders, 5th ed. 2000; p: 1370-76.
- Messina LM, Shanley CJ, Tiberio GA. Visceral artery aneurysm. Surg Clin North Am 1997; 77(2): 425-42.
- Reichert V, Moning SP, Bonardelli S, Shultz MN. Traumatic aneurysm of the superior mesenteric artery as the case of massive upper GI hemorrhage. Leber Magan Darm 1995; 25(5): 221-25.
- Oran J , Parildar M. Mesenteric artery aneurysm in intestinal tuberculosis as a cause of lower GI bleeding. Abdom Imaging 2001; 26(2): 131-3.
- Najamura K, Nozue M, Sagiush T, Suzu A, Kamara V. Natural history of spontaneous dissecting aneurysm of the proximal superior mesenteric artery; report of a case. Surg Today 1997; 27(3): 272-4.
- Ko SF, Hosein MJ, Remadi Jr , Youssef T, Aziz R, Hamid M. Superior mesenteric artery aneurysm in systemic lupus erythematosus. Clin Imaging 1997; 21(1): 13-6.
- Hassen Khodja R, Mohammadi I, Aprea G. Visceral artery aneurysm in von Recklinghausens neurofibromatosis. J Vasc Surg 1997; 25(3): 527-5.
- Peiper M, Kalmar P, Thognon O, Paul D, Rastuck CH. Successful operation of a symptomatic aneurysm of the superior mesenteric artery in a child with Enler Danlos syndrome. Chirurg 1995; 66(4): 445-7.
- Rocker MD, Band SE, Maissonnete F, Jannet A , Tiam M. Multiple aneurysm associated with congenital rubella. Inf J Clin Pract 2001; 55(22): 147-8.
- Goffi L, Chan R, Asano Y, Ferrero S, Juliano D. Aneurysm of a jejunal branch of the S.M.A. in a patient with Marfan s syndrome, J Cardiovasc Surg 2000; 41(2): 321-3.
- Sparks SR, Vasquer JC, Ando M. Failure of non operative management of isolated S.M.A. dissection. Ann Vasc Surg 2000; 14(2): 105-9.
- Kopatsis AD, Anna JA , Steven SL , Cecpedes RD , Harrison BP. Superior mesenteric aneurysm :45 years later. Am J Surg 1998; 64(3): 263-6.